

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2024 m. kovo 20 d.
(OR. en)

6679/24

AG 36
INST 58
ELARG 19

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2024 m. kovo 20 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2024) 146 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ TARYBAI IR TARYBAI dėl plėtrai pasirengti skirtų reformų ir politikos peržiūrų

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2024) 146 final.

Pridedama: COM(2024) 146 final

Briuselis, 2024 03 20
COM(2024) 146 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI IR TARYBAI**

dėl plėtrai pasirengti skirtų reformų ir politikos peržiūrų

Komunikatas dėl plėtrai pasirengti skirtų reformų ir politikos peržiūrų

Pasaulyje, kur dydis ir svoris svarbūs, išbaigti Sąjungą Europai turi rūpėti dėl strateginių ir saugumo interesų. [...] Būsima plėtra taip pat turi būti pažangos katalizatorius.

Pirmininkė U. von der Leyen, 2023 m. pranešimas apie Sąjungos padėtį

1. Įvadas

Nuo 1957 m. iki šiandieninės 27 valstybių narių unijos Europos Sąjunga (o iki jos – Europos Bendrijos) sėkmingai įgyvendino keletą plėtros etapų. Naujausia Europos istorija yra socialinės rinkos ekonomikos istorija apie liberaliąsias demokratijas, kurios **stiprėja ir suklesti drauge**.

Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 49 straipsnyje nustatyta, kad „*kiekviena Europos valstybė, gerbianči 2 straipsnyje nurodytas vertybes ir įsipareigojusi jas remti, gali pareikšti norą tapti Sąjungos nare*“. Plėtros šalys priklauso Europos šeimai ir yra neatsiejama vieningos ir laisvos Europos dalis. Mažėjant geopolitiniam stabilumui, kai mūsų žemyne vyksta Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, Europos Sąjunga ir toliau yra **taikos, klestėjimo ir saugumo garantas**.

Sąjunga **pati strategiškai suinteresuota** plėtra. Tai nereiškia, kad plėtra vyksta be iššūkių. Tai pasakytina ir apie šalis kandidates bei potencialias kandidates, kurios rengdamosi narystei turės atlikti esmines politines, institucines ir politikos reformas, ir apie Sąjungą, kuriai reikės susitvarkyti su, be kita ko, didesne įvairove, naujų išteklių poreikiu, dar sudėtingesniu sprendimų priėmimo procesu ir poreikiu išsaugoti neginčijamą pagarbą ES pagrindinėms vertybėms ir jomis visą laiką vadovautis.

Didesnė Sąjunga turi didesnę geopolitinę svorį ir įtaką pasaulinėje arenoje, be kita ko, kaip ekonominė partnerė. Tai taip pat padeda sumažinti priklausomybę nuo išorės, didina atsparumą ir leidžia veikti savarankiškiau, kai to reikia. Plėtra didina bendrosios rinkos konkurencingumą ir augimo potencialą, nes sukuria naują masto ekonomiką ir atveria naujų galimybių ES piliečiams ir verslui. Ji didina energetinį saugumą, skatina laikytis aukštesnių aplinkos, sveikatos, socialinių ir vartotojų apsaugos standartų ir stiprina pasaulinius veiksmus klimato kaitos srityje. O svarbiausia, gerai valdoma plėtra skleidžia ir stiprina demokratiją, teisinę valstybę, stabilumą, išorės ir vidaus saugumą ir pagarbą pagrindinėms teisėms visame mūsų žemyne.

Šie privalumai atsiras, kai **ir ES, ir būsimos valstybės narės bus gerai pasirengusios**. Tam reikia visiško ir nuolatinio šalių kandidačių ir potencialių kandidačių, taip pat pačios ES politinio angažavimosi ir įsipareigojimo. **Reformų reikėjo ir anksčiau, tačiau plėtros atveju jos tampa būtinos**.

2022 m. Versalio deklaracijoje ES valstybių ir vyriausybių vadovai patvirtino ilgalaikius ES užmojus ir nurodė darbus, padedančius juos įgyvendinti. Ja remdamiesi vadovai 2023 m. spalio mėn. Granados deklaracijoje nurodė, kad žvelgdamos į didesnės Sąjungos perspektyvą turi pasirengti ir ES, ir būsimos valstybės narės ir kad ES turi atlikti būtinus vidaus parengiamuosius darbus ir įgyvendinti Sąjungos stiprinimo reformas.

2023 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba dar kartą pakartojo šį teiginį, aiškiai nurodydama, kad tiek būsimos valstybės narės, tiek ES turi būti pasirengusios stojimo momentu ir kad abu procesai turi **judėti į priekį lygiagrečiai**. Plėtros šalys turi būti pasirengusios stoti ir įvertintos pagal nuopelnus. Kita vertus, ES privalo vykdyti įsipareigojimus ir pasirengti priimti naujas valstybes nares. Plėsdamasi ES turi tapti labiau integruota. Ateities Sąjungai turime pradėti rengtis šiandien, pasinaudodami plėtra kaip pažangos veiksmu.

Stojimas į ES yra ir liks pagrįstas sąžiningomis ir griežtomis sąlygomis, **nuopelnų principu** ir konkrečia regima pažanga, teikiant pirmenybę pagrindiniams principams. **Kiekviena šalis kandidatė ir potenciali kandidatė bus vertinama**, konkrečiai, **pagal Kopenhagos kriterijų** – būtinų sąlygų, kurias norėdamos tapti valstybėmis narėmis turi įvykdyti visos plėtros šalys – **įgyvendinimo pažangą**. Todėl iš anksto neįmanoma nustatyti būsimo plėtros grafiko ar eilės tvarkos.

Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba šiuo metu atlieka vidaus vertinimą, kaip realizuoti didesnės Sąjungos perspektyvą, peržvelgdami esamas Sutarčių nuostatas ir kitus aspektus.

Šis Komisijos komunikatas yra medžiaga diskusijai, padėsiančiai vadovams iki 2024 m. vasaros priimti veiksmų gaires būsimam plėtros ir reformų darbui. Jame aptariama, kaip didesnė ES bus juntama keturiuose baruose: vertybių, politikos sričių, biudžeto ir valdymo. Šis dokumentas padeda pagrindą **plėtrai pasirengti skirtoms politikos peržiūroms**, kurias Pirmininkė U. von der Leyen anonsavo 2023 m. pranešime apie Sąjungos padėtį. Jame svarstomas plėtros poveikis jau kintančioms ES politikos kryptims ir klausimas, kokių prisitaikymo priemonių reikia šalims kandidatėms bei potencialioms kandidatėms ir kokiomis priemonėmis savo užmojų galėtų įgyvendinti ES.

2. Pasirengimas didesnei Sąjungai

Prieš dvidešimt metų į Europos Sąjungą įstojo 10 šalių. Bendras valstybių narių skaičius išaugo nuo 15 iki 25 valstybių, o paskui iki 27. **Tai buvo naudinga visai Europai**. Plėtra padėjo sutvirtėti naujosios demokratijos Centrinėje ir Rytų Europoje ir padarė ES didžiausia pasaulyje integruota rinka. Ji atvėrė prekybos ir finansinius srautus, taip prisidėdama prie ekonomikos augimo ir ES, ir stojančiosiose valstybėse, ir sustiprino ES balsą pasauliniais klausimais. Dėl plėtros 2004–2012 m. tiesioginės užsienio investicijos šalyse (skaičiuojamos kaip BVP dalis) padvigubėjo ir visoje ES padidėjo bendra gerovė. Šias esmines galimybes atvers ir būsima plėtra.

Padidėjęs mastas davė akivaizdžių pranašumų: išaugo bendroji ir darbo rinkos, labiau mažinamas išmetamas teršalų kiekis, didėja socialinė konvergencija, gerėja visuomenės sveikatos apsauga ir stiprėja įtaka pasaulyje. Tačiau Sąjungos didėjimas neišvengiamai darys poveikį ES politikos kryptims, biudžetui ir valdymui; be to, dėl plėtros gali atsirasti nenumatytų pasekmių. Kadangi Sąjungos politika ir toliau turi būti veiksminga, reikės imtis priemonių, kad neliktų prieštaravimo tarp **Sąjungos didėjimo atveriamų galimybių ir jo keliamų iššūkių**.

ES ankstesnę plėtrą valdė sėkmingai. Tai pasiekta **pritaikant ES politiką** iki stojimo, užtikrinant **griežtą stojimo procesą**, kad plėtros šalys visiškai pasirengtų iki stojimo, ir teikiant kryptingą **paramą**.

Ši prieiga padėjo pašalinti atotrūkį tarp senųjų ir naujųjų valstybių narių. Oficialus stojimas į ES netapo žlugdančiu sukrėtimu naujoms ir esamoms valstybėms narėms, o tik dar vienu sklandžios naujų valstybių narių integracijos ES politikos baruose ir į ES biudžetą etapu. Kai reikėjo, buvo nustatyti papildomi **pereinamieji laikotarpiai** po stojimo, tokie kaip laipsniškas išmokų didinimas ir patekimas į ES darbo rinką.

Pasimokiusi iš ankstesnės plėtros, ES **dabar yra pasirengusi dar geriau**. Ji išstobulino plėtros politiką, stojimo procese dar didesnę reikšmę teikdama tokiems pagrindiniams aspektams kaip demokratija, teisinė valstybė ir pagrindinių teisių apsauga. Be to, kaip įtvirtinta 2020 m. peržiūrėtoje plėtros metodikoje, šalims kandidatėms ir potencialioms kandidatėms sudaromos geresnės sąlygos **laipsniškai integruotis** kai kuriose ES politikos srityse dar iki stojimo, iš anksto įgyjant tam tikrus ES narystės privalumus ir prisiimant jos įsipareigojimus. Kaip numatyta 2022 m. birželio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose, tai turi būti pagrįsta nuopelnais ir prireikus atšaukiama. Šios **laipsniškos integracijos** atveriamos galimybės bus visapusiškai išnaudotos, o galutiniu tikslu liks narystė ES.

Pastaraisiais metais ES sėkmingai susitvarkė su COVID-19 pandemija, susitarė dėl priemonės „NextGenerationEU“ ir ją įgyvendino, parodė beprecedentę vienybę ir solidarumą po to, kai Rusija pradėjo agresijos karą prieš Ukrainą, ir veiksmingai reagavo į energetikos krizę. Ji taip pat išsprendė metų metus Sąjungą skaldžiusias problemas – nuo Migracijos ir prieglobsčio pakto iki ekonomikos valdymo peržiūros. Turime toliau eiti šiuo reformų keliu. **Tobulindami 27 narėms skirtą politiką, kartu geriau pasirengiame didesnei Sąjungai.**

Kad plėtra būtų sėkminga, ES ir narystės siekiančios valstybės taip pat turės veiksmingai informuoti savo visuomenę apie stojimo procesą ir dalyvauti konstruktyviuose debatuose su savo piliečiais apie jos strateginę svarbą ir naudą visiems.

Be to, plėtros perspektyva suteikia progą supaprastinti ES taisykles ir geriau taikyti subsidiarumo ir proporcingumo principus, be kita ko, nustatant, ką geriau spręsti nacionaliniu lygmeniu.

A) VERTYBĖS

ES sutartis 2 straipsnyje išvardytos vertybės, kuriomis grindžiama Sąjunga: demokratija, pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, ir teisinė valstybė. Kai šioms vertybėms kyla tiek išorinių, tiek vidaus iššūkių, labai svarbu, kad ES gintų ir stiprintų jas ir savo demokratinius principus. Šių vertybių ir principų laikymasis yra naudojimosi visomis su ES naryste susijusiomis teisėmis sąlyga. Europos Sąjunga turėtų ir toliau prioriteto tvarka užtikrinti, kad plėtros šalyse vyktų esminė transformacija, nešanti ilgalaikę pagarbą demokratijai, lygybei ir nediskriminavimui, pagrindinėms teisėms, įskaitant vaikų teises, ir teisei valstybei iki *ir* po jų stojimo į ES. Valstybės narės privalo užtikrinti, kad šias vertybes įgyvendinantys jų įstatymai neregresuotų.

Viena iš tų **pagrindinių vertybių** yra **teisinė valstybė**. Ji užtikrina, kad visoje Sąjungoje būtų saugoma demokratija, lygybė ir pagrindinės teisės. Ji kloja pamatą teisminių institucijų nepriklausomumui, sąžiningai ir sklandžiai veikiančiai teisingumo sistemai, kovai su korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir korupciniu valstybės užvaldymu, pagrindinių teisių išsaugojimui, saviraiškos laisvei, įskaitant žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą, stabdžių ir atsvarų sistemos, įskaitant sklandžiai veikiančius demokratijos institutus ir viešąjį administravimą, apsaugai, laisvai ir įgalėjusiai pilietinei visuomenei ir veiksmingam piliečių angažavimuisi, kurie yra labai svarbi stiprių demokratijų dalis. Siekiant apginti ES vertybes ir puoselėti teisinę valstybę bei pasitikėjimą tais, kurie valdo, ir viešosiomis institucijomis labai svarbi korupcijos prevencija ir kova su ja. Tokios yra ir stiprios ekonomikos, tinkamo ES politikos įgyvendinimo ir racionalaus ES biudžeto naudojimo išankstinės sąlygos.

Veikiantys demokratijos institutai, pagrindinių teisių apsauga ir teisinė valstybė yra esminė Kopenhagos kriterijų dalis, vadinasi ir **pamatinė stojimo į ES išankstinė sąlyga**. Nuolatinė pažanga šių svarbiausių reformų srityje lemia bendrą stojimo derybų tempą. Per derybas plėtos šalys turi parodyti realią ir nuolatinę pažangą teisinės valstybės srityje – tai bendra stojimo derybų pažangos sąlyga. Po stojimo ši pažanga turi būti nuolatinė. Tačiau ES teko susidurti su dideliais iššūkiais teisinei valstybei, be kita ko, valstybėse narėse.

Per pastaruosius metus ES sukūrė **specialias priemones, kuriomis užtikrinama, kad teisinė valstybė būtų apsaugota visoje ES**: metines teisinės valstybės principo taikymo ataskaitas su rekomendacijomis ir Sąlygų reglamentą, kuriuo ES biudžetas saugomas nuo teisinės valstybės principo pažeidimų valstybėse narėse.

Kaip 2023 m. pranešime apie Sąjungos padėtį anonsavo Pirmininkė U. von der Leyen, į metinių **teisinės valstybės principo taikymo ataskaitų** ciklą dabar gali įsitraukti tos plėtos šalys, kurios stojimo derybose yra labiausiai pažengusios, kad galėtų dar aktyviau vykdyti savo teisinės valstybės reformas. Tai reiškia, kad tam tikros plėtos šalys bus vertinamos tokiu pat būdu kaip esamos valstybės narės. Tai joms padės vykdyti reformas, kad demokratijos ir teisinės valstybės srityje iki stojimo būtų pasiekta negrįžtama pažanga, ir užtikrinti, kad po stojimo aukšti standartai būtų išlaikyti.

Žvelgdama į ateitį, ES turės apsvarstyti, kaip toliau stiprinti savo priemones siekiant užtikrinti, kad po stojimo teisinės valstybės principo būtų realiai ir nuosekliai laikomasi visoje ES.

B) POLITIKA

Europos bendroji rinka, didžiausia pasaulyje integruota rinka, yra vienas didžiausių ES laimėjimų. Ją grindžiančios keturios laisvės (laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas) ir bendra politika daugiau nei 30 metų skatina ekonomikos augimą, kuria galimybes ir palengvina Europos vartotojų ir verslo kasdienybę.

Tam, kad piliečiai galėtų iki galo pasinaudoti bendrąją rinką, Sutartimis buvo sukurta vidaus sienų nevaržoma laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė, kuri palengvina laisvą asmenų judėjimą ir suteikia tinkamas išorės sienų kontrolės, migracijos ir prieglobsčio valdymo, sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones. Po

paskutinių plėtros etapų 2004, 2007 ir 2013 m. daugiau kaip 100 mln. piliečių atsivėrė bendrosios rinkos privalumai: mažesnės kainos, platesnis pasirinkimas, kokybiškos darbo vietos ir aukšto lygio sveikatos priežiūra, sauga ir vartotojų apsauga, o ES verslui tapo lengviau patekti į naujas rinkas. 2014 m., praėjus dešimčiai metų nuo 2004 m. plėtros, sudėtinis ES bendrasis vidaus produktas išaugo iki 13 trln. EUR.

Išaugus Sąjungai gerokai padidės **bendrosios rinkos** (taip pat ir muitų sąjungos) privalumai, nors augimą lydės iššūkiai ir nenumatytos pasekmės, ir aiškiai suvokiame, kad reikės juos atidžiai stebėti ir rūpestingai su jais tvarkytis. Būsimą plėtra neabejotinai atvers daugiau galimybių ir, stiprindama ES ekonomikos konkurencingumą dabartinės aršios pasaulinės konkurencijos sąlygomis, padės labiau klestėti visai Sąjungai. Tai įvyks padidėjus prekybos galimybėms ir našumui; išaugus energetiniam saugumui; sumažėjus kritinei priklausomybei nuo trečiųjų šalių, pavyzdžiui, svarbiausiųjų žaliavų srityje; padidėjus atsparumui ir tiekimo saugumui; išaugus prekių ir paslaugų pasirinkimui vartotojams konkurencingomis kainomis; dėl masto ekonomijos vartotojams ir įmonėms gavus papildomos naudos ir sumažėjus jų patiriamoms finansinių ir bankininkystės paslaugų išlaidoms.

Ankstyvas laipsniškas įžengimas į bendrąją rinką taip pat leis plėtros šalių ekonominės veiklos vykdytojams labiau integruotis į Europos vertės grandines. Šiuo tikslu būtų galima užmegzti abipusio intereso pramonės ekosistemų (pvz., žaliavų, baterijų, turizmo, žiedinės ekonomikos, mašinų) strategines partnerystes.

Stojimas į ES neįmanomas neperėmus bendrosios rinkos *acquis*. Tai reiškia, kad tas pats išsamus teisių ir pareigų rinkinys turi būti įgyvendinamas iki galo, **be išlygų politikos srityse ar valdymo klausimais**. Todėl kyla klausimas, **kaip tęsti laipsnišką įsileidimą į bendrąją rinką** iki stojimo – kaip išrinkti tikslines sritis ir įsileidimo sąlygas.

Visų pirma reikės nuspręsti, ar **laipsniškai pradedant taikyti vidaus rinkos taisykles** atsirastų tiesiogiai užtikrintinų teisių ir pareigų Sąjungos ir plėtros šalių teisinėje sistemoje. Svarstant vidaus rinkos taisyklių taikymą iki stojimo reikės atsižvelgti į įvairių sektorių ypatumus. Taip pat reikia nuspręsti, kokių apsaugos priemonių reikia, kad ES *acquis* būtų aiškinama bei taikoma ir jos vykdymas užtikrinamas vienodai, taip pat kaip Sąjunga galėtų reaguoti, jei plėtros šalis nevykdo savo įsipareigojimų.

Šis svarstymas **nepradedamas nuo nulio**. Jau dabar ES ir plėtros šalių santykius reglamentuojančios priemonės ir sistema (pvz., stabilizacijos ir asociacijos susitarimai su Vakarų Balkanais ir asociacijos susitarimai ar išsamūs ir visapusiški laisvosios prekybos susitarimai su Ukraina, Moldova ir Sakartvelu) teikia daug galimybių užtikrinti sklandų perėjimą prie narystės, įskaitant laipsnišką integraciją į konkrečias bendrosios rinkos sritis. Šias sistemas papildė kitos iniciatyvos (žr. langelį toliau).

Laipsniškos integracijos iniciatyvų pavyzdžiai

<i>Prioritetiniu veiksmų planu pagal išsamų ir visapusišką laisvosios prekybos susitarimą su Ukraina siekiama iš dalies įleisti šalį į bendrąją rinką iki stojimo – įtraukti ją į ES tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis sistemą, parengti patekimą į bendrą mokėjimų eurais</i>

*erdvę (SEPA) pagal atitinkamas procedūras ir reikalavimus, taip pat leisti laisvai judėti tam tikroms pramoninėms prekėms (pagal susitarimą dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo). Panašus planas yra ir **Moldovai** ir šiuo metu rengiamas **Sakartvelui**.*

***Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planas** skatina regioną pasirengti narystei ES ir paspartinti būtinas socialines, ekonomines ir esmines reformas, konkrečiai, jame numatyti tam tikri patekimo į bendrąją rinką privalumai. Šie prioritetiniai veiksmai (regiono įtraukimas į ES tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis sistemą, parengimas patekti į SEPA pagal atitinkamas procedūras ir reikalavimus, taip pat leidimas laisvai judėti tam tikroms pramoninėms prekėms ir kai kurių paslaugų sektorių atvėrimas) bus įgyvendinami visapusiškai pasinaudojant Stabilizacijos ir asociacijos susitarimų nuostatomis.*

*Ši iniciatyva įgyvendinama tuo pačiu metu kaip ES taisyklėmis ir standartais pagrįsta **Vakarų Balkanų bendra regioninė rinka**, kuria siekiama užtikrinti regiono ekonominę integraciją. Sudėtinis regioninės integracijos, laipsniškos integracijos į ES bendrąją rinką ir struktūrinių reformų poveikis paspartins socialinę ir ekonominę konvergenciją iki tų šalių stojimo į ES.*

*Šie laipsniškos integracijos procesai taip pat **remiami finansiškai** pagal siūlomą Vakarų Balkanų reformų ir augimo priemonę, Ukrainos priemonę ir ES paramos Moldovai paketą. Jie turėtų užtikrinti būtinas investicijas, kad daugiau kaip 30 narių turinčioje ES geriau vyktų ekonominė ir socialinė konvergencija.*

Siekiant užtikrinti ankstyvą šalių kandidačių ir potencialių kandidačių integraciją į tam tikras bendrosios rinkos sritis, reikės ne tik dinamiško suderinimo su ES *acquis*, bet ir vienodo bei veiksmingo visų atitinkamų ES taisyklių įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo valdymo srityje. Tai labai svarbu siekiant užkirsti kelią bet kokiai bendrosios rinkos susiskaidymo rizikai ir išlaikyti pasitikėjimą, kad taisyklių yra laikomasi.

Siekiant įgyvendinti ES politiką ir įgyvendinti ES teisės aktus labai svarbi viešojo administravimo kokybė, gebėjimai ir veiklos rezultatai. ES *acquis* diegimą palengvins **aktyvesnė** plėtros šalių, valstybių narių ir ES institucijų **administravimo įstaigų sąveika**. Plėtros šalys jau dalyvauja (dažnai kaip stebėtojos) su ES teisės aktais ir politika susijusiame parengiamajame darbe arba tam tikrų ES decentralizuotų agentūrų darbe, taip iš anksto įtvirtindamos savo sistemose ES standartus. Reikėtų dar labiau išplėsti tokias priemones kaip Techninės paramos priemonė, TAIEX ir porinių projektų programa, kad būsimų ES valstybių narių viešojo administravimo institucijos gautų techninę ir politikos paramą. Daugelis plėtros šalių taip pat jau yra prisijungusios prie su vidaus rinka susijusių **ES programų** ir naudoja panašiomis galimybėmis kaip ir ES subjektai.

Komisija taip pat toliau remia **žmonių tarpusavio ryšių programas** tokias kaip „Erasmus+“, ypač jaunimo labui, siekdama puoselėti **bendrą europinę dvasią**, todėl užtikrins sinergiją su, pavyzdžiui, Vakarų Balkanų įsteigtu Regioninis jaunimo bendradarbiavimo biuru arba jaunųjų Europos ambasadorių plėtros šalyse tinklu.

Svarbu yra tai, kad reformos pagrindinėse politikos srityse, nustatytose toliau išvardytose būsimose plėtrai pasirengti skirtose politikos peržiūrose, bus naudingos plėtros šalims integruojantis į plečiamą bendrąją rinką. Toms šalims taip pat bus naudingi vykstantys

atskiriems sektoriams skirti svarstymai, ypač įžvalgos iš dviejų būsimų aukšto lygio ataskaitų: Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės ir Komisijos užsakytos Enrico Lettos rengiamos **aukšto lygio grupės ataskaitos dėl bendrosios rinkos ateities** ir Pirmininkės U. von der Leyen specialiojo patarėjo Mario Draghi **ataskaitos dėl Europos ateities konkurencingumo**.

i) Junglumo gerinimas

Privalumai ir iššūkiai

Didesnėje Sąjungoje pagerės **fizinės jungtys** – rasis naujų transporto ir prekybos maršrutų, be kita ko, prasitęs Europos transporto koridoriai, dėl to sumažės logistikos išlaidos, prekybos srutai taps sklandesni, o tai galiausiai duos apčiuopiamos naudos vartotojams, piliečiams ir įmonėms.

Europos transporto erdvės plėtra suteiktų **pagrindą naujoms politikos iniciatyvoms ir investicijoms**, padedančioms ES išlaikyti pasaulinės lyderės pozicijas visoje įvairių transporto sektorių vertės grandinėje (pvz., lėktuvų, automobilių, sunkvežimių ir riedmenų gamybos, tvarių degalų gamybos, logistikos ir transporto paslaugų sektoriuose, taip pat karinio mobilumo aspektu).

Plėsdamasi **energetikos sąjunga** galėtų dar labiau palengvinti energetikos infrastruktūros plėtrą, sustiprinti ES energetinį saugumą, padidinti energijos įperkamumą ir sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro. Kelios plėtos šalys turi didelį mažo anglies dioksido pėdsako energijos potencialą. Ši plėtra taip pat galėtų padėti išlaikyti ES lyderystę pasaulyje atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimo srityje.

Kalbant apie **skaitmeninę bendrąją rinką**, Skaitmeninio dešimtmečio politikos programa padės būsimoms valstybėms narėms įvardyti sritis, kuriose reikia veikti, kad būtų pasiekti bendri skaitmeninių įgūdžių, infrastruktūros, įmonių ir viešųjų paslaugų tikslai. Taip skaitmeninė infrastruktūra ir technologijos bus įdarbintos tvarioms, įtraukioms ir klestinčios visuomenės reikmėms. Naujosios valstybės narės taip pat bus naudinga taikyti novatoriškus ES teisės aktus, skirtus asmens duomenų apsaugai, dirbtiniam intelektui (pvz., DI aktą), interneto platformoms (pvz., Skaitmeninių rinkų aktą, Skaitmeninių paslaugų aktą ir skaitmeninių platformų darbuotojų taisykles), duomenims (pvz., Duomenų aktą ir Duomenų valdymo aktą) ir sąveikumui.

Panašiai, gerinant bendradarbiavimą tarptinklinio ryšio srityje su plėtos šalimis pagerėtų Europos skaitmeninis junglumas, o suderinus elektronines patikimumo užtikrinimo sistemas sklandžiau vyktų prekyba ir palengvėtų žmonių judėjimas.

Taip pat naudinga būtų, jei ES kibernetinio saugumo teisinis pagrindas galėtų didesnėje teritorijoje ir jei plėtos šalys anksti pradėtų taikyti 5G kibernetiniam saugumui skirtą ES priemonių rinkinį. Esant ir taip jau glaudžiai kibernetinės erdvės integracijai, tai turėtų padidinti kolektyvinius pajėgumus reaguoti į grėsmes ir incidentus.

Ši pažanga nemažai priklausys ir nuo to, **ar pakaks privačiųjų ir viešųjų investicijų**, reikalingų visų pirma tam, kad būtų užtikrintas saugios, atsparios ir itin pralaidžios skaitmeninės komunikacijos infrastruktūros diegimas ir įsteigti Europos skaitmeninių

inovacijų centrai, kurie padėtų įmonėms ir viešojo sektoriaus organizacijoms imtis skaitmeninių iššūkių ir tapti konkurencingesnėmis. Kiti galimi iššūkiai yra reglamentavimo konvergencija (pvz., elektroninių ryšių, tarptinklinio ryšio, radijo spektro, elektroninių patikimumo užtikrinimo paslaugų srityse), tiekimo grandinių kibernetinis saugumas, atsižvelgiant į tai, kad į šalis kandidatės ir potencialios kandidatės yra nusitaikę rafinuoti kibernetiniai piktadariai ir jose naudojamos didelę riziką keliančių pardavėjų technologijos, o tai yra ypač aktualu 5G tinklų atveju. Šie su investicijų lygiu ir reguliavimo konvergencija susiję iššūkiai taip pat kelia susirūpinimą energetikos ir transporto sektoriuose.

Svarstymai dėl būsimų politikos peržiūrų

Peržiūrint politiką bus nagrinėjama, kaip politikos iniciatyvos, kurių tikslas – didinti atsparumą diegiant pramonės proveržio inovacijas, galėtų užtikrinti didesnę mastą ir paramą per bendriems Europos interesams svarbius projektus (pvz., kaip daroma puslaidininkių ir vandenilio srityse). Lygiagrečiai galėtų būti sukurtos papildomos strateginės partnerystės iniciatyvos abipusio intereso ekosistemose (pvz., žaliavų, baterijų, turizmo, žiedinės ekonomikos, mašinų, kosmoso). Remiant investicijas didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas spartesniam transeuropinio energetikos tinklo ir transeuropinio transporto tinklo jungčių pratęsimui šalyse kandidatėse ir potencialiose kandidatėse. Taip pat galėtų būti nagrinėjama, kaip plėtros šalys gali išsiugdyti reikiamus administracinius gebėjimus, kad galėtų veiksmingai dalyvauti būsimuose tarpvalstybiniuose ir daugiavalstybiuose strateginiuose projektuose.

Plėtros šalys galėtų jungtis prie naujų bendro pirkimo mechanizmų, sukurtų pagal ES energijos pirkimo platformos pavyzdį, kad gautų strateginių prekių, tokių kaip vandenilis ir žaliavos, kurios ypač svarbios ES energetikos pertvarkai, skaitmeninei pertvarkai ir ES ekonomikos konkurencingumui.

Didesnėje bendrojoje rinkoje atsakingas naujų skaitmeninių produktų ir technologijų diegimas finansų rinkose galėtų būti reikšmingas. Išankstinis plėtros šalių įsitraukimas į ES kibernetinio saugumo pajėgumus didinančią veiklą (be kita ko, naudojimas ES kibernetinio saugumo rezervu ir glaudesnė partnerystė su ES kibernetinio saugumo agentūra) būtų naudingas abiem pusėms. Platesnis skaitmeninių sprendinių naudojimas padeda mažinti biurokratizmą ar jo išvengti tiek dabartinėse, tiek būsimose šalyse narėse.

Laipsniška integracija

Tolesnė šalių kandidačių ir potencialių kandidačių integracija į atitinkamas bendrosios rinkos dalis vyks stiprinant reglamentavimo konvergenciją ir infrastruktūros jungtis su ES. Pagal Vakarų Balkanų investicijų programą didinama parama jų ekonomikos ir investicijų plane nurodytai būtinai transporto, energetikos, aplinkos (atliekų tvarkymo ir vandentvarkos), skaitmeninei ir socialinei infrastruktūrai diegti. Įgyvendinant Rytų partnerystę panašus darbas vykdomas su Moldova ir Sakartvelu pagal jų ekonomikos ir investicijų planus. Ukrainos plane, kuris yra Ukrainos priemonės dalis, bus nustatyti reformų ir investavimo prioritetai ir vadovaujantis jais, įgyvendinant investicijų programą, bus skatinamos privačios ir viešosios investicijos šioje šalyje.

Pagal **Energijos bendrijos sutartį** tęsiamas derinimo su ES energetikos, aplinkos ir klimato *acquis* ir transeuropinio energetikos tinklo plėtimo darbas, siekiant pagerinti ES energetikos tinklų jungtis su Vakarų Balkanais, Ukraina, Moldova ir Sakartvelu. Ukrainos ir Moldovos elektros tinklų sinchronizavimas su žemyninės Europos tinklu didina energetinį saugumą ir atveria galimybių prekiauti elektros energija.

Lygiagrečiai plečiamas **transeuropinis transporto tinklas** siekiant gerinti transporto jungtis su ES ir padėti šioms šalims įgyvendinti ES transporto *acquis*, be kita ko, pagal Transporto bendrijos sutartį, o Komisija apsvarstys galimybes toliau aktyvinti Ukrainos, Moldovos ir Sakartvelo dalyvavimą. Laipsniškas suderinimas su ES aviacijos *acquis* vykdomas pagal dabartinius aviacijos susitarimus.

Svarbus indėlis šioje srityje yra **solidarumo koridorių** kaip nuolatinių jungčių stiprinimas ir investicijos į juos, taip pat kitos transporto sektoriaus iniciatyvos, pvz., plėtos šalių dalyvavimas transporto srities ES agentūrų veikloje ir programose. **Intensyvesnis muitinių bendradarbiavimas** gali sudaryti sąlygas palaipsniui integruotis į muitų sąjungą. Geresnis junglumas palengvina ir karinį mobilumą. Įgyvendinant įvairias strategijos „Global Gateway“ iniciatyvas, įskaitant ekonomikos ir investicijų planus, Vakarų Balkanų skaitmeninę darbotvarkę ir Ukrainos investicijų programą pagal Ukrainos priemonę, ES jau sutelkta daug viešųjų ir privačiųjų investicijų paremti šalių kandidačių ir potencialių kandidačių skaitmeninei transformacijai (Ukrainos atveju – jos atstatymui ir modernizavimui).

Be to, ES pradėjo Ukrainos ir Moldovos įtraukimo į tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis erdvę procesą, sudarydama palankesnes sąlygas ES ir Vakarų Balkanų, Ukrainos bei Moldovos telekomunikacijų operatoriams sudaryti savanoriškus tarptinklinio ryšio susitarimus, taip pat parengti Regioninį tarptinklinio ryšio susitarimą – tai padės ateinančiais metais tarptinklinio ryšio kainas Rytų partnerystės regione sumažinti kone 87 proc.

Tarp kitų svarbių iniciatyvų – ES ir Ukrainos strateginė partnerystė dėl ypatingos svarbos žaliavų, ji galėtų būti pavyzdys panašioms partnerystės su kitomis plėtos šalimis iniciatyvoms.

ii) Mūsų klimato ir aplinkos srities įsipareigojimų laikymasis

Privalumai ir iššūkiai

Daugiau šalių laikysis didelių ES klimato ir aplinkos srities įsipareigojimų ir *acquis*, tad didesnė Sąjunga teigiamai prisidės prie kovos su klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu, visų pirma išplėsdama ES dekarbonizacijos pastangas. Plėtos šalys turi didelį atsinaujinančiųjų išteklių energetikos ir energijos vartojimo efektyvinimo potencialą, jose yra svarbių gamtos išteklių ir klesti biologinės įvairovė.

Tačiau ES plataus užmojo žaliosios darbotvarkės įgyvendinimas bus ir **iššūkis**. Kelios plėtos šalys turi labai taršią pramonę, nepakankamai efektyvią vandentvarkos ir atliekų tvarkymo infrastruktūrą, naudoja daug anglių elektros energijai gaminti, išmeta daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir turi didelės oro taršos problemą. Kartu jos turi didelį potencialą plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių energetiką (ypač saulės ir vėjo) ir mažinti taršą diegiant modernias taršos mažinimo technologijas. Reikia spartinti žaliąją pertvarką, visų pirma atsinaujinančiųjų išteklių energetikos plėtrą sausumoje ir jūroje. Jų pramonės ir pastatų ūkį reikės atnaujinti, kad

didėtų energijos vartojimo efektyvumas ir palengvėtų teisinga pertvarka atsisakant anglimis grindžiamos ekonomikos. Norint priartėti prie žiedinės ekonomikos ir užtikrinti tvarų vartojimą bei gamybą ir tausų išteklių naudojimą reikės didelių pastangų. Tam reikės tinkamų investicijų, kad būtų užtikrintas poveikis konkrečioms regionams, sektoriams ir darbuotojams.

Naujų šalių įtraukimas į ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą labai padės dekarbonizuoti jų ekonomiką ir telkti pertvarkai reikalingą nacionalinį finansavimą. Atliekant peržiūrą reikia įvertinti didesnės apyvartinių taršos leidimų pasiūlos ir paklausos poveikį anglies dioksido kainoms.

Svarstymai dėl būsimų politikos peržiūrų

Atsižvelgiant į tai, peržiūrint politiką reikėtų išnagrinėti, kaip geriausiai padėti plėtros šalims suderinti savo politiką su ES klimato ir žaliosios pramonės politika. Taip pat reikėtų išanalizuoti, kaip būtų galima pasitikti naujus iššūkius taikant ES klimato ir žaliosios pramonės politiką, kartu nemažinant mūsų užmojų ir užtikrinant nuspėjamumą. Peržiūrint politiką galiausiai būtų analizuojama, ar naujoms valstybėms narėms reikėtų specialios finansinės paramos ir kiek jos reikėtų tam, kad ES ir toliau tinkamai vykdytų savo įsipareigojimus klimato ir apskritai aplinkos srityje.

Žaliajai plėtros šalių pramonės pertvarkai būtų naudinga europinė ekonomikos augimą skatinanti verslo aplinka, orientuota į švarių technologijų kūrimą ir naudojimą ir didelį energijos ir išteklių naudojimo efektyvumą. Tam reikia gerų paskatų ir tinkamu santykiu skiriamų privačiojo sektoriaus ir viešojo sektoriaus investicijų.

Galiausiai, peržiūrint politiką, galėtų būti nagrinėjami keli pagrindiniai veiksniai, tokie kaip viešosios ir privačiosios investicijos, kurių reikia atsinaujinančiųjų išteklių energetikos potencialui, žaliosioms inovacijoms ar įgūdžiams plėtoti.

Laipsniška integracija

Kai kuriuos su klimatu ir energetika susijusius plėtros iššūkius jau atliepia plėtros šalyse dedamos pastangos vykdyti transformaciją pagal įvairias iniciatyvas.

Vakarų Balkanai, Ukraina, Moldova ir Sakartvelas yra **Energijos bendrijos** susitariančiosios šalys, patvirtinusios privalomus 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslus, derančius su ES užmojais, ir rengdamos nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (jie turi būti parengti iki 2024 m. birželio mėn.) laipsniškai integruojasi į ES energijos rinką.

Taip pat vykdomas anglies dioksido apmokestinimo mechanizmo kūrimo darbas, apimantis būtiną išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos sistemą.

Be to, reglamentavimo reformas ir investicijas regione, visų pirma susijusias su energetikos pertvarka, darniu judumu, oro, vandens ir dirvožemio taršos mažinimu, žiedine ekonomika, biologinės įvairovės apsauga ir ekosistemų atkūrimu arba tvaria maisto gamyba, palengvina **Vakarų Balkanų žalioji darbotvarkė**, pagal kurią regiono siekiai derinami su žaliojo kurso užmojais.

Šioms pastangoms remti **ES telkia, skatina ir spartina privačiasias ir viešąsias investicijas** į žaliąją pertvarką pasitelkdama Vakarų Balkanų ir Rytų partnerystės ekonomikos ir investicijų planus, Ukrainos priemonę, naują Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planą,

Vakarų Balkanams skirtą energijos paramos priemonių rinkinį arba Vidurio ir Pietryčių Europos energijos tinklų sujungiamumo aukšto lygio grupę, daugiausia dėmesio skirdama, pavyzdžiui, atsinaujinantiesiems energijos ištekliams, energinės renovacijos bangai, vidaus ir tarpvalstybinei infrastruktūrai, energetikos pertvarkai (ypač anglių atsisakymui) ir reguliavimo suderinimui. Siekiant užtikrinti kuo didesnę veiksmingumą, reikėtų toliau intensyvuoti plėtros šalių dalyvavimą šios srities ES agentūrų veikloje ir programose.

ES parama taip pat padėjo stiprinti Moldovos ir Ukrainos energetiką, teikiant neatidėliotinai reikalingą energetikos įrangą, padedant joms integruotis į ES energijos rinką ir naudotis ES energijos pirkimo platforma. Tai sumažino Moldovos energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Kitas ES paramos pavyzdys – svarstomas tiesti elektros kabelis, sujungiantis Sakartvelą su likusia Europa.

iii) Maisto kokybės, saugos ir saugumo gerinimas didinant maisto sektoriaus konkurencingumą ir tvarumą

Privalumai ir iššūkiai

Vienas iš pagrindinių būsimos plėtros iššūkių bus stiprinti ES bendros žemės ūkio politikos pajėgumą **remti tvarų ir konkurencingą žemės ūkio maisto produktų gamybos** modelį, kartu atsižvelgiant į ūkininkų ir žvejų poreikius ir dabartinėse, ir būsimose valstybėse narėse, taip pat į ūkininkavimo modelių įvairovę didesnėje Sąjungoje. Tai turės būti daroma taip, kad būtų išsaugota vidaus rinka, bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) ir bendra žuvininkystės politika (BŽP) ir siekiant politikos tikslų nebūtų didelių sukrėtimų ar trikdžių.

Ukraina yra viena iš svarbiausių maisto, visų pirma javų, gamintojų pasaulyje. Jos integracija į ES padės ES apsirūpinti maistu ir užtikrinti padėtį pasaulinėje prekyboje žemės ūkio produktais, tačiau Ukrainos žemės ūkio gamybai dėl jos dydžio ir struktūros reikės skirti deramą dėmesį.

BŽŪP tikslai galios ir didesnėje Sąjungoje. Vykdamą plėtrą reikės nuodugniai įvertinti jos ilgalaikį poveikį žemės ūkio politikos gyvybingumui ir tvarumui daugiau nei 30 narių turinčioje Europos Sąjungoje, deramą dėmesį skiriant žemės ūkio valdų dydžiui ir struktūrai, kiekvienos šalies žemės ūkio struktūrai, kartu atsižvelgiant į žemės ūkio modelių įvairovę ir į ilgalaikes socialines, ekonomines ir aplinkos problemas, būdingas šiam sektoriui. Bus labai svarbu užtikrinti vienodas sąlygas žemės ūkio sektoriui dabartinėse ir būsimose valstybėse narėse.

Svarstymai dėl būsimų politikos peržiūrų

Peržiūrint politiką bus nagrinėjamos šalių kandidačių ir potencialių kandidačių gebėjimas taikyti ES teisės aktus dėl tiesioginės paramos ūkiams sistemų ir įgyvendinti bendro įvairių žemės ūkio ir žuvininkystės produktų rinkos organizavimo nuostatas. Reikės visapusiškai atsižvelgti į ūkininkavimo ir žuvininkystės reikšmę gyvenimo kokybei kaimo ir pajūrio vietovėse, poveikį aplinkai ir bendrą indėlį į vietos bendruomenių tvarumą.

Peržiūrint politiką bus analizuojama, kaip užtikrinti, kad būtų iki galo užtikrinta ir veiksmingai bei nuosekliai taikoma kita susijusi politika, kuria garantuojami aukšti saugos ir

kokybės standartai tokiose srityse, kaip maisto sauga, sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės, gyvūnų sveikata ir gerovė, aplinka ir t. t.

Laipsniška integracija

Vakarų Balkanų stabilizacijos ir asociacijos procese nustatyti bendri politiniai ir ekonominiai tikslai, be kita ko, susiję su žemės ūkio sektoriumi. Jie remiami ekonominėmis ir finansinėmis pereinamojo proceso lydimosiomis priemonėmis. Regionas taip pat gauna finansavimą iš Pasirengimo narystei paramos kaimo plėtrai priemonės lėšų, skirtą tvariam žemės ūkiui ir kaimo žemės ūkio verslui.

Igyvendinant asociacijos susitarimus su **Sakartvelu, Moldova ir Ukraina** (derinant reglamentavimą ir aktyviai remiant ūkininkus ir įmones) sustiprintos žemės ūkio ir maisto saugo reformos. Greito ir įperkamo interneto diegimas kaimo vietovėse taip pat yra galingas kaimo vietovių plėtros veiksnys.

iv) Socialinės, ekonominės ir teritorinės konvergencijos sąlygų sudarymas

Privalumai ir iššūkiai

Narystė ekonominėje sąjungoje duoda apčiuopiamą naudą piliečiams ir ekonomikai: mažėja sandorių išlaidos, daugėja investicijų, vyksta regionų tarpusavio prekyba, auga ekonomika ir stiprėja socialinės teisės. Taip pat suteikiama prieiga prie didesnių ir įvairesnių finansų rinkų, tad finansavimo išlaidos mažėja, o vartotojai turi daugiau galimybių rinktis ir moka mažesnes kainas.

Be to, turint bendrą valiutą pinigų sąjungoje nebelieka valiutų kursų svyravimo, o įmonės ir piliečiai išvengia susijusių sandorių išlaidų. Ekonominei ir pinigų sąjungai pasipildžius naujais nariais taip pat didėtų visos ES ekonominis atsparumas, nes būtų lengviau kurti diversifikuotas tarpvalstybines vertės grandines. Be to, tai padėtų sustiprinti ES ir euro vaidmenį pasaulio ekonomikoje.

Kad integracija į ekonominę ir pinigų sąjungą būtų sėkminga, reikalinga **ekonominė ir socialinė konvergencija**, valstybės narės turi veiksmingai koordinuoti **ekonominės ir socialinės politikos formavimą** tarpusavyje, kad ji suteiktų kuo daugiau galimybių ir būtų išvengta didelių nacionalinių ar regioninių skirtumų ir neigiamo išorinio poveikio, jei įvyktų neigiamų ekonominių sukrėtimų. Šios socialinės konvergencijos ir patikimų darbo santykių pagrindas yra ES *acquis* ir Europos socialinių teisių ramstyje nustatyti būtinausi darbuotojų apsaugos standartai. Glaudžiai didesnei Sąjungai, kurioje nėra vienas nepaliekamas nuošalyje ir užtikrinamos vienodos sąlygos, reikalingos visų pirma gerai veikiančios darbo rinkos struktūros ir institucijos, veiksmingos socialinės apsaugos sistemos ir tvirtas socialinis dialogas.

Plėtra turės didelį poveikį **ES sanglaudos politikai**. Aišku, kad ji sėkmingai prisidėjo prie bendrosios rinkos naudingumo ir ją padidino, mažino teritorinius skirtumus ir skatino aukštynkryptę socialinę ir ekonominę konvergenciją tarp valstybių narių ir regionų. ES sanglaudos politikos tikslai tebegalios didesnėje Sąjungoje – ir dabartinėse, ir būsimose valstybėse narėse. Tačiau dėl ribotų šalių kandidačių ir potencialių kandidačių

įgyvendinančiųjų institucijų ir paramos gavėjų administracinių gebėjimų bus sunku įsisavinti investicijas ir nukentės jų kokybė. Gerinti šiuos gebėjimus teikiant techninę paramą, numatant laipsniško įgyvendinimo laikotarpius ir kitas priemones, pvz., mokymus, bus labai svarbu norint užtikrinti, kad ES parama veiksmingai prisidėtų prie aukštynkryptės socialinės, ekonominės ir teritorinės konvergencijos ir būtų apsaugoti Sąjungos finansiniai interesai. Kaip ir visais ankstesniais plėtros etapais būtina nuodugniai apsvarstyti ES sanglaudos politikos ateitį.

Galiausiai plačiau taikyti **ES mokesčių *acquis*** būtų akivaizdžiai naudinga, nes sudarant **vienodas sąlygas** būtų skatinama tarpvalstybinė veikla ir prekyba Europos Sąjungoje piliečių ir įmonių labui. Tačiau didesnėje Sąjungoje dabartinis vienbalsiškumo reikalavimas Taryboje balsuojant dėl mokesčių būtų dar didesnis iššūkis, todėl vertėtų apsvarstyti galimybę šioje srityje pereiti prie kvalifikuotos balsų daugumos. Tas pats pasakytina ir apie tam tikrus kitos ES politikos aspektus (pvz., socialinės politikos elementus).

Svarstymai dėl būsimų politikos peržiūrų

Norint pasitikti iššūkius, susijusius su **ekonominės ir socialinės konvergencijos politikos valdymu išaugusiame valstybių narių būryje**, peržiūrint politiką reikės, be kita ko, apsvarstyti, kaip pašalinti teisės aktų paliktas spragas ir vykdymo užtikrinimo trūkumus (pvz., ekonominės ir fiskalinės politikos, laisvo judėjimo, socialinės apsaugos koordinavimo, darbo teisės, vartotojų apsaugos, profesinės sveikatos ir saugos srityse). Laisvas judėjimas yra pagrindinė vertybė ir turi būti užtikrintas, tačiau reikėtų papildomų priemonių socialinio dempingo ar protų nutekėjimo ir gyventojų skaičiaus mažėjimo rizikai mažinti. Šiuo tikslu labai svarbu būsimose valstybėse narėse kuo anksčiau įtraukti socialinius partnerius į galiojančių teisės aktų pritaikymo, naujų taisyklių priėmimo ir jų vykdymo užtikrinimo procesus.

Laipsniška integracija

Europos Sąjungoje ekonominė ir socialinė politika koordinuojama Europos semestro ciklais. Europos Komisijos pasiūlytomis ir Tarybos priimtomis Europos semestro konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis taip pat grindžiama finansinė parama, teikiama ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės „NextGenerationEU“ lėšomis.

Nuo 2015 m. Europos semestras atkartojamas plėtros šalyse: visos šalys kandidatės ir potencialios kandidatės Europos Komisijai teikia metines ekonominių reformų programas, kuriose daugiausia dėmesio skiriama reformoms, kuriomis siekiama didinti konkurencingumą ir gerinti integracinio augimo ir darbo vietų kūrimo sąlygas. Jas įvertina Europos Komisija ir Europos Centrinis Bankas, o Ministrų Taryba jas aptaria su plėtros šalimis. Ateityje būtų galima apsvarstyti galimybę geriau suderinti abu procesus.

Vakarų Balkanų ekonominių reformų programose daugiausia dėmesio bus skiriama makrofiskalinei sistemai ir jas papildys reformų darbotvarkės, susietos su nauja Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemone. Reformų darbotvarkėse bus nustatytos prioritetinės reformos, suskirstytos į išmatuojamus etapus, kurie bus naudojami nustatant mokėjimo sąlygas.

Ukrainos plane, kuris yra šiai šaliai skirtos priemonės įgyvendinimo pagrindas, nustatomi vyriausybės prioritetai, pagrindinių reformų seka ir prioritetinės investavimo sritys, padėsiantys užtikrinti ekonomikos augimą ir atsparumą, skatinsiantys jos integraciją į bendrąją rinką ir užtikrinsiantys, kad Ukraina laipsniškai suderintų savo teisės aktus su ES *acquis*.

Be to, šalims kandidatėms ir potencialioms kandidatėms pertvarkyti savo visuomenę, teisės sistemas ir ekonomiką padeda pasirengimo narystei parama – dotacijos, investicijos į infrastruktūrą ar techninė parama politinėms, socialinėms ir ekonominėms reformoms palengvinti. Taip šalies visuomenė priartėja prie Europos Sąjungos vertybių bei standartų ir po stojimo gali klestėti ekonominėje sąjungoje bei prisidėti prie visos ES ekonominio atsparumo. Daugelis plėtros šalių jau yra atitinkamų ES programų, tokių kaip Europos socialinio fondo (ESF) Užimtumo ir socialinių inovacijų (EaSI) paprogramė, asocijuotosios šalys. Turėtų būti toliau intensyvinamas plėtros šalių dalyvavimas šios srities ES agentūrų veikloje, visų pirma bendradarbiavimas su Europos darbo institucija ir Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra.

Sąlygos plėtros šalims bendradarbiauti tarpusavyje ir su kaimyninėmis ES valstybėmis narėmis pagrindiniuose socialiniuose ir ekonominiuose sektoriuose jau sudaromos pagal **teritorinio bendradarbiavimo**, įskaitant tarpvalstybinį ir tarptautinį bendradarbiavimą, programas. Tokio bendradarbiavimo pavyzdžiai – ES makroregioninės strategijos dėl Adrijos ir Jonijos jūrų regiono ir Dunojaus regiono, bendra Juodosios jūros darbotvarkė arba kartu su Ukraina ir Moldova įgyvendinamos INTERREG tarpvalstybinės programos, kurioms 2023 m. skirtas papildomas finansavimas.

v) Tvirtų saugumo įsipareigojimų vykdymas, migracija ir sienų valdymas

Privalumai ir iššūkiai

Vis sudėtingesniame geopolitiniame kontekste didesnė ir daugiau gyventojų turinti Sąjunga įgis didesnę **svorį verslo pasaulyje ir daugiašaliuose santykiuose**. Tačiau ji turi gebėti veikti vieningai, greitai ir ryžtingai. Norint užsitikrinti šią vienybę išorės lygmeniu ir gebėti veikti, pirmiausia reikalinga pamatinė bendra valstybių narių vizija ir tvirta bendra tarpusavio analizė ir nuomonės. Vis dėlto didesnėje Sąjungoje išorės politikos interesų ir darbotvarkių įvairovė bent iš pradžių galėtų būti didesnė.

Naujos valstybės narės prisidės vykdant **papildomus saugumo įsipareigojimus** ir gaus su jais susijusią naudą: pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 222 straipsnį, Europos Sąjungos narės privalo veikti solidariai, jei viena iš jų yra teroristinio išpuolio, hibridinės kampanijos, gaivalinės nelaimės ar žmogaus sukeltos katastrofos auka. Be to, pagal ES sutarties 42 straipsnio 7 dalį, jei viena valstybė narė patiria karinę agresiją, kitos valstybės narės, vadovaudamosi Jungtinių Tautų chartijos 51 straipsniu, yra įpareigosotos jai teikti visokeriopą įmanomą pagalbą ir paramą.

Plėsdamasi Sąjunga neturėtų prisiimti naujų, su **neišspręstais dvišaliais ginčais** susijusių iššūkių. ES toliau prisidės juos sprendžiant ir atkakliai skatins siekti gerų kaimyninių santykių – vieno iš svarbiausių plėtros proceso elementų. Kad stojančiosios šalys negalėtų blokuoti kitų

šalių kandidačių stojimo, turi būti nustatytos specialios priemonės ir priimti **neatšaukiami įsipareigojimai**.

Vykstant plėtrai, naujų narių išorės sienos tampa Europos Sąjungos išorės sienomis. Todėl vienas iš stojimo proceso elementų turi būti tvirtas ir veiksmingas išorės sienų valdymas. Didesnės Sąjungos naujos sienos taip pat gali reikšti tokius privalumus kaip nauji saugumo ištekliai ir patirtis, kurie gali būti naudingi Sąjungai ir visų pirma jos nuolat nenutrūkstamai plėtojamam saugumo ir gynybos aspektui.

Didesnėje **Sąjungoje naujų iššūkių kels ES išorės sienų apsauga ir kontrolė**, taikoma prekėms ir asmenims. Tokie iššūkiai apima kovą su organizuotu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu, prekyba narkotikais, prekyba žmonėmis, naudojimusi migrantais kaip priemone politiniais tikslais ir prekyba ginklais ar kitomis pavojingomis ar neteisėtomis prekėmis, taip pat neteisėtos migracijos ir neteisėto migrantų gabenimo prevenciją.

Vidaus saugumas ir visų pirma veiksminga terorizmo ir sunkių formų bei organizuoto nusikalstamumo prevencija ir kova su jais yra būtina veikiančios demokratijos ir laisvės naudotis pagrindinėmis teisėmis sąlyga. Tai apima kovos su kibernetiniais nusikaltimais ir pinigų plovimu, taip pat prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja priemonės. Be to, sunkių formų ir organizuotas nusikalstamumas dažnai yra susijęs su korupcija ir kenkia valstybės institucijoms. Tvirtesni bendri vidaus saugumo užtikrinimo veiksmai – viena esminių sėkmingo stojimo sąlygų, kurią įvykdžius kartu padidės visos ES vidaus saugumas.

Be to, norint visapusiškai prisijungti prie **Šengeno erdvės, kurioje nėra vidaus sienų kontrolės**, reikia įgyvendinti visą Šengeno *acquis* ir su ja susijusias nuoseklios ir veiksmingos saugumo politikos ir migracijos bei sienų valdymo priemonės. Reikės apmąstyti, kaip tokį nuoseklumą didesnėje Sąjungoje užtikrinti praktiškai.

Kalbant apie **migraciją**, didesnėje Sąjungoje bus galima tinkamiau taikyti visą maršrutą apimančią požiūrį į **migracijos** valdymą ir labiau prisidėti dalijantis visuotine atsakomybe už migraciją ir apsaugą. Vakarų Balkanai – šiuo metu tranzito į ES regionas – jau yra pagrindiniai partneriai, su kuriais kartu stengiamasi užtikrinti veiksmingą migracijos valdymą ir spręsti tokias problemas kaip neteisėtas migrantų gabenimas ir neteisėta migracija. Labai svarbu, laikantis Migracijos ir prieglobsčio pakte įtvirtinto visapusiško požiūrio, toliau stiprinti regiono migracijos ir prieglobsčio sistemas (šiuo klausimu visų pirma gali padėti ES agentūros) ir užtikrinti vizų politikos derėjimą su ES vizų politika, kad migracija būtų valdoma veiksmingai.

Svarstymai dėl būsimų politikos peržiūrų

Didesnė Sąjunga, kaip pasaulinio masto veikėja, turi išlikti atvira ir atspari, toliau užsitikrinti sėkmingus ekonominius rezultatus ir išlikti patikima partnere pasaulyje. Tikrai geopolitinė ES turi gebėti ginti savo vertybes, išsaugoti atvirą strateginį savarankiškumą bei stabilumą ir kartu užtikrinti, kad pasauliniu mastu būtų paisoma jos interesų.

Todėl labai svarbu, kad ES būtų vieninga ir sprendimai joje būtų priimami sparčiai. Atliekant politikos peržiūras turėtų būti nagrinėjami klausimai, susiję su Sąjungos patikimumu ir gebėjimu veikti išorės lygmeniu – o tai labai priklauso nuo gebėjimo **veiksmingai priimti**

sprendimus. Šiuo metu skirtingose ES išorės veiksmų srityse taikomi skirtingi sprendimų priėmimo mechanizmai ir kyla sunkumų tose išorės veiksmų srityse, kuriose Taryba sprendimus priima vieningai, visų pirma bendros užsienio ir saugumo politikos srityje. Kyla rizika, kad daugiau kaip 30 valstybių narių turinčioje Sąjungoje sprendimų priėmimo mechanizmai veiks per lėtai, bus per dažnai naudojami kaip atsakomoji priemonė ir sprendimai bus priimami pernelyg atsargiai, todėl strateginiai konkurentai turės galimybę dar labiau didinti susiskaldymą tarp valstybių narių.

Šį klausimą ne kartą kėlė Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis. Jie ragino **remtis galiojančiomis Europos Sąjungos sutarties nuostatomis** ir, aktyvavus nuostatas dėl pereigos, keliose pagrindinėse bendros užsienio ir saugumo politikos srityse **pradėti taikyti balsavimo kvalifikuota balsų dauguma mechanizmą.** Be to, Komisija pabrėžė, kad valstybės narės turi naudotis ES sutarties 31 straipsnio 1 dalyje numatyta konstruktyvaus susilaikymo galimybe, kai jų atskira pozicija tam tikru klausimu trukdytų Tarybai vieningai priimti sprendimą. Pradėti visapusiškai naudotis visomis šiomis galimybėmis būtina dar gerokai prieš kitą plėtros etapą ir nepriklausomai nuo jo.

Laipsniška integracija

Didesnei ES geostrateginės vizijos, interesų ir prioritetų konvergencijai įtvirtinti reikės nepalaujamų pastangų. Dar prieš įstodamos į ES, plėtros šalys turi tvirtai ir nedviprasmiškai laikytis ES vertybių ir jas propaguoti. Jos jau dabar, prieš įstodamos į ES, turi savo politiką palaipsniui derinti su ES bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP), įskaitant ribojamąsias priemones. Kelios šalys kandidatės ir potencialios kandidatės jau dabar nuosekliai užtikrina visišką savo politikos derėjimą su ES politika, tačiau kitos turi prioritetine tvarka gerinti savo rezultatus, be kita ko, sankcijų, visų pirma Rusijai ir Baltarusijai, srityje. **Savo politikos suderinimas su BUSP** yra esminis bendrų vertybių ir strateginės krypties naujomis geopolitinėmis aplinkybėmis ženklas.

Pasinaudojant šiuo metu pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką (BSGP) vykdomais įsipareigojimais ir esamais šios srities projektais bei programomis, turėtų būti toliau plėtojami pajėgumai tokiose srityse, kaip hibridinės grėsmės, įskaitant užsienio vykdomą manipuliavimą informacija ir kišimąsi (FIMI), ir kibernetinis saugumas. Šie pajėgumai – tiek visapusiški bei atviri visiems, tiek pritaikyti prie konkrečių poreikių ir skirti reaguoti į konkrečius prašymus – turėtų padėti didinti Sąjungos kolektyvinį atsparumą tokioms išorės grėsmėms ir apsaugą nuo jų. Be to, plėtros šalys turėtų siekti **anksti įsitraukti į kitas ES saugumo ir gynybos iniciatyvas,** kaip antai konkrečius nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) gynybos srityje projektus ir Europos gynybos agentūros projektus, taip pat į programas, susijusias su kariniu mobilumu. Su visomis šalimis kandidatėmis ir potencialiomis kandidatėmis sudaryti susitarimai dėl dalyvavimo bendrųjų sąlygų – pagal juos šios šalys jau dalyvauja BSGP krizių valdymo misijose ir operacijose, o kai kurios jų per tokias misijas ir operacijas pačios gauna pagalbos. Savo karinius ir gynybos pajėgumus dalyvauti BSGP misijose ir operacijose plėtros šalys gali sustiprinti naudodamosi pagal Europos taikos priemonę joms teikiama pagalba.

Plėtros šalys, dalyvaudamos hibridinių grėsmių tyrimuose, padės sukurti tinkamą paramos, kurios tikslas – didinti jų atsparumą hibridinėms grėsmėms, kad jos galėtų pačios be piktavališko kišimosi priimti demokratinus sprendimus, teikimo sistemą.

Be to, tuomet, kai vyks kitas plėtros etapas, **Sąjungos gynybos aspektas jau bus gerokai išplėtotas**. Kadangi ES saugumo ir gynybos strateginio kelrodžio užmojis gerokai platesnis nei tradicinės BSGP, plėtros šalys turės būti pasirengusios įsipareigoti jį įgyvendinti įvairiose jame numatytose darbo srityse (jų ramsčiai – veikti, investuoti, užtikrinti saugumą ir palaikyti partnerystę) ir, be kita ko, prisidėti prie ES greitojo dislokavimo pajėgumų. Plėtros šalys, nusprendusios dalyvauti Europos gynybos agentūros veikloje, turėtų būti pasirengusios, *inter alia*, savo nacionalinę gynybos programavimą suderinti su ES gynybos pajėgumų plėtojimo prioritetais ir suderinta metine peržiūra gynybos srityje. Jos taip pat galėtų nuspręsti dalyvaujančių valstybių narių teisėmis įsitraukti į PESCO projektus.

Be to, dabartinėmis ginčų draskomomis geopolitinėmis aplinkybėmis **vienas iš pagrindinių prioritetų išliks toliau stengtis didinti kosmoso pramonės ir Sąjungos gynybos technologinės ir pramoninės bazės atsparumą, laikantis Europos gynybos pramonės strategijos**. Kalbant konkrečiai apie Ukrainą, pasiūlyme dėl Europos gynybos pramonės programos numatoma Ukrainą kuo labiau traktuoti kaip valstybę narę. Ateityje būtų galima apsvarstyti, kaip ir kokiomis sąlygomis išplėsti plėtros šalių dalyvavimo kitose su gynybos pramone susijusiose Sąjungos programose galimybes. Tai padėtų išvengti dubliavimosi bei nereikalingų išlaidų ir kartu būtų skatinamas didesnis sąveikumas.

Integruoto **sienų valdymo** srityje daugiausia pastangų reikės skirti ne tik tam, kad būtų laikomasi teisės aktų bei jie būtų įgyvendinami, bet ir prekių ir asmenų kontrolės prie išorės sienų pajėgumų plėtrai. Todėl policijai ir sienos apsaugos pareigūnams bus reikalinga ES parama, apimanti aktyvius ir glaudžiai su ES valstybėmis narėmis derinamus ES agentūrų veiksmus. Jau dabar plėtros šalys, dažnai remdamosi oficialiais susitarimais, glaudžiai bendradarbiauja su valstybių narių muitinėmis bei sienos apsaugos institucijomis ir ES teislingumo ir vidaus reikalų agentūromis – Eurojustu, FRONTEX, Europolu ir Europos prieglobsčio agentūra. Tai duoda vis daugiau apčiuopiamų rezultatų. Itin svarbu bus modernizuoti ir skaitmenizuoti pasienio ir muitinės procedūras. Visos plėtros šalys turėtų toliau siekti, kad jų politika derėtų su ES vizų politika.

Be to, ES turės teikti paramą teisminėms institucijoms, kad būtų stiprinamas tarptautinis bendradarbiavimas tiriant organizuotą nusikalstamumą (didelę jo dalį sudaro neteisėtas migrantų gabenimas ir prekyba žmonėmis, ginklais ir narkotikais) ir vykdamas baudžiamąjį persekiojimą už jį. Siekiant pašalinti aktualiausias nusikalstamumo grėsmes ir išardyti didelės rizikos nusikaltėlių tinklus, turėtų būti tęsiamas Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykėje platformoje dalyvaujančių subjektų bendradarbiavimas. Plėtros šalys turi būti toliau įsipareigojusios didinti **vidaus saugumą** stiprindamos savo operatyvinę teisėsaugos bendradarbiavimą su ES valstybėmis narėmis ir agentūromis.

C) BIUDŽETAS

Tikslus finansinis plėtros poveikis visų pirma priklausys nuo jos terminų ir masto, stojimo derybų rezultatų, kurie tebegrindžiami nuopelnais, ir stojimo metu taikomos ES *acquis*. Bet kuriuo atveju į **plėtrą reikėtų atsižvelgti svarstant kitą daugiametę finansinę programą (DFP)** ir, be kita ko, jau reikėtų nustatyti būtiną teisinį pagrindą, kuriuo remiantis prireikus būtų įtraukiamos su ES plėtra susijusios išlaidos ir pajamos.

Tačiau plėtra toli gražu nėra vienintelė sritis, kurioje bus daromas spaudimas būsimam ilgalaikiam ES biudžetui. Pagrindiniai svarstyliniai aspektai – visuotinis nepastovumas, didelės grėsmės saugumui, finansinis atsigavimo po COVID pandemijos poveikis ir poreikis suvaldyti nacionalines biudžeto trajektorijas. Konkretūs su didesne Sąjunga susiję poreikiai papildo neišvengiamą būtinybę suformuoti modernizuotą, paprastesnę ir lankstesnę ES biudžetą, kuris būtų tinkamai pritaikytas prie šių iššūkių ir poreikių pagrindinėse srityse – tokiose kaip žaliaji ir skaitmeninė pertvarka, moksliniai tyrimai ir inovacijos arba saugumas ir gynyba – kuriose reikia bendrų investicijų, koordinuotų veiksmų ir bendrų reformų. Struktūrinės dabartinio ES biudžeto galimybės jau visiškai išnaudotos.

Taigi plėtra yra galimybė (bet ne priežastis) peržiūrėti visų pagrindinių politikos / išlaidų sričių (žemės ūkio ir kaimo plėtros, sanglaudos, junglumo, migracijos ir sienų valdymo ir t. t.) finansinį tvarumą ir modernizavimo veiksmus. Gali būti, kad, rengiant kitą DFP, ES politiką ir programas reikės pertvarkyti, nepriklausomai nuo su plėtra susijusių aplinkybių. Be to, į šią peržiūrą turėtų būti įtrauktos konkrečios ES išlaidų priemonės, kurios šiuo metu DFP ir ES biudžete nenumatytos.

Vis dėlto **rengiant būsimas ES išlaidų programas reikia turėti omenyje būsimą plėtrą.**

Kad ES būtų pasirengusi plėtrai, reikia reformuoti ir nuosavų išteklių sistemą, nes tai – patikimiausias žingsnis siekiant atremti finansinį ekonomikos gaivinimo pastangų poveikį ir įgyvendinti ES prioritetus (visų pirma grąžinti pagal priemonę „NextGenerationEU“ pasiskolintas lėšas ir finansuoti Socialinio klimato fondą), kartu švelninant poveikį nacionaliniams biudžetams. Taip pat reikia atsižvelgti į papildomus, nors iš pradžių ir nedidelius, naujų valstybių narių įnašus. Be to, prieigą prie bendrosios rinkos turinčių ir joje dalyvaujančių trečiųjų šalių (EEE narėmis esančių ELPA valstybių, Šveicarijos) finansiniai įnašai turėtų būti proporcingi naudai, kurią jos gautų iš didesnės Sąjungos.

Plėtros šalims atsivers ir su ES biudžetu nesusijusios įvairesnės finansavimo galimybės. Būsimos valstybės narės galės naudotis gilesnėmis Europos investicijų banko ir Europos investicijų fondo ekspertinėmis žiniomis ir didesniais finansiniais pajėgumais, taip pat kitų ES finansavimo partnerių, kaip antai Europos komandos, teikiamomis galimybėmis.

Kad galėtų sklandžiau sušvelninti tam tikrą plėtros poveikį biudžetui, ES naudojami gerai parengtu ir išbandytu stojimui skirtu finansinių priemonių rinkiniu. Jame derinami tokie elementai, kaip viršutinės ribos, laipsniško priemonių įvedimo laikotarpiai, deramas dėmesys statistiniam poveikiui ir dažnesnis finansų inžinerijos taikymas, taip pat dabartinėms valstybėms narėms skirtas apsaugos mechanizmas ir priemonės.

Be to, reikės **išnagrinėti, kaip patobulinti pasirengimo narystei priemones, pavyzdžiui, Pasirengimo narystei paramos priemonę, kad būtų galima geriau pasirengti stojimui ir pereinamajam laikotarpiui prieš pradėdant dalyvauti ES programose ir po įstojimo taikomose**

priemonėse. Būsimų pasirengimo narystei priemonių rengėjus galėtų įkvėpti kai kurios pagal 2021–2027 m. DFP jau įdiegtos naujovės¹. Šiame kontekste reikės konkrečiai apsvarstyti Ukrainos ekonomikai atgaivinti ir Ukrainai atstatyti skirtą tarptautinę paramą.

D) VALDYMAS

Nuo 2022 m., ypač po Konferencijos dėl Europos ateities, Europos Parlamente, Taryboje, valstybėse narėse, ekspertų tinkluose ir akademinėje bendruomenėje vyksta svarstymai dėl **ES institucinių reformų**. Žvelgiant iš plėtos perspektyvos, suprasta, kad reikia paskubėti.

Kaip geriausiai spręsti reformų klausimą, kol kas nesusitarta. Kai kurie, visų pirma Europos Parlamentas, ragina reformuoti dabartines ES sutartis, o kiti siūlo atlikti konkrečius pritaikymus pasinaudojant Sutartyse įtvirtintomis, bet dar neišnaudotomis galimybėmis. Dar kiti teigia, kad Sutartys buvo rengiamos taip, kad būtų tinkamos plėtrai.

Komisija nurodė pritaranti Sutarčių keitimui „jei ir kai to reikia“, tačiau ji mano, kad ES valdymas gali būtų sparčiai pagerintas **visapusiškai pasinaudojant dabartinių Sutarčių teikiamomis galimybėmis**.

Klausimų dėl ES galėjimo veikti jau kyla ir 27 valstybių narių Sąjungoje. Tai visų pirma pasakytina apie **vieningo balsavimo Taryboje taisyklės**. Dabar dauguma sprendimų Taryboje priimami kvalifikuota balsų dauguma, tačiau sprendimai kai kuriose srityse, pavyzdžiui, mokesčių ir užsienio politikos, taip pat dėl tam tikrų socialinių klausimų Taryboje turi būti priimami **vieningai**. Didesnėje Sąjungoje vienbalsiai priimti sprendimus bus dar sunkiau, todėl rizika, kad sprendimus galės blokuoti viena valstybė narė, padidės.

Sutartyse jau numatomos **nuostatos dėl pereinimo², pagal kurias** Taryba, balsuodama dėl sprendimų pagrindinėse srityse, **gali vietoj vieningo balsavimo rinktis balsuoti kvalifikuota balsų dauguma**. Kad šias nuostatas būtų galima pradėti taikyti, reikalingas vieningas Europos Sąjungos Tarybos arba Europos Vadovų Tarybos sprendimas. 2018 ir 2019 m. Komisija šiuo klausimu pateikė konkrečių pasiūlymų dėl užsienio, mokesčių, socialinės ir energetikos bei klimato politikos sričių, tačiau tolesnių su tais pasiūlymais susijusių veiksmų nebuvo imtasi. Nuo to laiko buvo pasiūlyta įvairių sprendimų, pavyzdžiui, taikyti naujus apsaugos mechanizmus arba numatyti daugiau konstruktyvaus susilaikymo priemonės taikymo galimybių.

Kai kurios valstybės narės tam, kad nuo vieningo balsavimo būtų pereita prie balsavimo kvalifikuota balsų dauguma, nepitaria, nes baiminasi likti izoliuotos tuomet, kai sprendžiami su esminiais strateginiais nacionaliniais interesais susiję klausimai. Komisija mano, kad

¹ Pvz., didesnis orientavimasis į rezultatus, įskaitant finansinę paramą reformoms įgyvendinti, politikos sąlygos ir t. t.

² Sutartyse numatytos dvi bendrosios nuostatos dėl pereinimo (ES sutarties 48 straipsnio 7 dalyje) ir šešios konkrečios nuostatos dėl pereinimo, kuriomis siekiama pakeisti sprendimų priėmimo procedūrą šiose srityse: BUSP (ES sutarties 31 straipsnio 3 dalyje), tarpvalstybinio pobūdžio šeimos teisės (SESV 81 straipsnio 3 dalyje), socialinės politikos (SESV 153 straipsnio 2 dalyje), aplinkos politikos (SESV 192 straipsnio 2 dalyje), DFP (SESV 312 straipsnio 2 dalyje) ir tvirtesnio bendradarbiavimo (SESV 333 straipsnyje).

atsisakyti vienbalsiškumo nekeliant pavojaus valstybių narių strateginiams interesams galima. Dėl to, **norint atsižvelgti į tokius strateginius nacionalinius interesus, Sutarčių nuostatos dėl pereinamosios turi būti aktyvuojamos tik kartu su tinkamomis ir proporcingomis apsaugos priemonėmis**. Praktiškai tai reikštų, kad Tarybai arba Europos Vadovų Tarybai priėmus sprendimą dėl pereinamosios nuostatos aktyvavimo galėtų būti priimanamos Europos Vadovų Tarybos išvados, kuriose būtų numatyta galimybė vienai ar kelioms valstybėms narėms, remiantis išskirtiniais nacionalinių interesų sumetimais, tęsti diskusijas, kad būtų rastas ją (jas) tenkinantis sprendimas, arba kreiptis į Europos Vadovų Tarybą su prašymu šį klausimą apspręsti.

Sutartyse ne tik nustatomi balsavimo metodai, bet ir leidžiama valstybėms narėms **integruotis skirtingu greičiu**. Galima pateikti įvairių pavyzdžių: nuo tvirtesnio bendradarbiavimo galimybių, visų pirma, pasidalijamosios kompetencijos srityse (tai, pavyzdžiui, pasakytina apie Europos prokuratūrą), iki galimybės sutikti ir atsisakyti dalyvauti, jei tai numatyta ES sutartyse, arba naujų valstybių narių įtraukimo į nuolatinį struktūrizuoto bendradarbiavimo mechanizmą. Toks **diferencijavimas** didesnėje, t. y. daugiau kaip 30 narių turinčioje, Sąjungoje gali būti viena iš priemonių rinkinio, apimančio įvairias dabartinėje ES teisinėje sistemoje numatytas priemones ir mechanizmus, dalių. Šios lankstumo galimybės pasiteisina tik tol, kol visos valstybės narės laikosi pagrindinių politikos kryptių ir visų esminių Europos Sąjungos principų bei vertybių bei jų paiso.

Atsižvelgiant į Europos Vadovų Tarybos raginimą paspartinti stojimo procesą, būtų galima apspręsti patį plėtros procesą. Galėtų būti išnagrinėta galimybė suteikti Tarybai įgaliojimus sprendimus dėl **tam tikrų tarpinių plėtros proceso etapų** priimti kvalifikuota balsų dauguma. Sprendimus dėl derybų skyrių užbaigimo valstybės narės ir toliau turėtų priimti vieningai. Tas pats pasakytina ir apie galutinį sprendimą dėl faktinio naujos narės įstojimo į Europos Sąjungą.

Galiausiai galvojant apie didesnę, daugiau kaip 30 narių turinčią, Sąjungą iš karto kyla klausimų dėl **ES institucijų sudėties**. Pavyzdžiui, kalbant apie Europos Komisiją, Sutartyse jau numatyta galimybė nuspręsti turėti mažesnę vykdomąją instituciją (kurios nariai būtų iš dviejų trečdalių valstybių narių) ar išlaikyti dabartinę vieno nario iš kiekvienos valstybės narės sistemą, kurią iki šiol rinkosi Europos Vadovų Taryba.

Be to, didesnėje Sąjungoje **ES institucijoms** neišvengiamai bus **daugiau darbo daugelyje sričių** – nuo politikos koncepcijos formavimo ir analizės iki jos įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo, patikimo finansų valdymo ir administravimo. Ir tai – šalia įvairių naujų užduočių, kurių Sąjunga ėmėsi per pastaruosius kelerius metus. Poveikį pajus ir ES agentūros bei įstaigos (pvz., Europol, FRONTEX, Eurojustas, Europos priežiūros institucijos) arba tinklai (pvz., Europos konkurencijos tinklas, programos „Erasmus+“ nacionalinės agentūros). Norint išsaugoti Europos Sąjungos vientisumą ir garantuoti, kad ji veiktų, labai svarbu užtikrinti reikalavimų vykdymą, todėl reikės atsižvelgti į būsimą su vykdymo užtikrinimu susijusį darbo krūvį.

3. Išvada

Iš šio komunikato matyti, kad didesnė Sąjunga yra strategiškai svarbi dėl savo didelio tiek išorinio, tiek vidinio politinio ir ekonominio potencialo. Ar jos teikiamas galimybes pavyks kuo geriau realizuoti, priklausys nuo mūsų gebėjimo nustatyti, apibrėžti ir iš anksto numatyti tobulintinas sritis ir parengti strategiją, kaip žengti į priekį lygiagrečiai vykdant plėtrą ir ES reformas. Šiuo komunikatu prisidedama prie Europos institucijose ir valstybėse narėse vykstančių diskusijų plėtos klausimais.

Juo pradedamas su nuodugnia politikos peržiūra, apie kurią Pirmininkė U. von der Leyen paskelbė 2023 m. pranešime apie Sąjungos padėtį, susijęs darbas. Komisija šias peržiūras atliks 2025 m. pradžioje. Peržiūros darbai gali būti atliekami skirtingai, atsižvelgiant į sektorius. Per juos turėtų būti atsižvelgiama į suinteresuotųjų subjektų pastabas dėl konkretaus didesnės Sąjungos poveikio atskiroms politikos sritims. Antruoju šio proceso etapu, remiantis peržiūrų rezultatais, galėtų būti parengti esminių atskirų sektorių reformų pasiūlymai, įskaitant Komisijos pasiūlymą dėl kitos DFP.